insan & toplum
the journal of humanity and society
Araştırma Makalesi

Baba Şiddetine Uğrayan "Ben" in Utanç Karmaşası

Simel Parlak
Azize Nilgün Canel

Öz: Bu araştırmada, çocukluk süresince babalarının şiddetine uğrayan veya şahit olan kadınların bu deneyimlerine ilişkin utanç algısı ve babalarına ilişkin algıları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmada fenomenolojik yaklaşımlardan biri olan yorumlayıcı fenomenolojik analiz kullanılmıştır. Çalışma grubu, ölçüt örnekleme ile seçilen dört kişiden oluşmaktadır. Ölçüt olarak; çocukluk döneminde babanın şiddetine uğramış olmak veya şahit olmak, evli olmak, çocuk sahibi olmak ve annelik-kadınlık rolleri üzerine düzenlenen psikodrama yaşantı grubuna katılmış olmak şeklinde belirlenmiştir. Katılımcılarla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış ve elde edilen verinin analiz edilme sürecinde yorumlayıcı fenomenolojik analiz aşamaları izlenmiştir. Çocukluk süresince babalarının şiddetine uğrayan veya şahit olan kadınlarla yapılan görüşmeler sonucunda şiddet uygulayan babaya yönelik tepkiler, şiddet yaşantısını paylaşmaya dair utanç ana temalarına ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan tüm katılımcıların babaları ile ilgili anlatıları, babalarının kendi zihinlerinde istenmeyen ve utanılan babalar olduklarını göstermektedir. Babanın çocuk üzerinde yarattığı aşağılama, küçük görme vb. hareketlerinin kişide utanç yaratmış olması, çeşitli kişilik yapıları üzerinden daha sonraki araştırmalarda incelenmesi gereken bir durumdur.

Anahtar Sözcükler: Baba şiddeti, utanç, çocuğa kötü muamele, aile içi şiddet, nitel araştırma.

Abstract: In this study, it was tried to reveal the perceptions of shame about violence of women who were subjected to violence by their fathers in childhood. Interpretative phenomenological analysis method was used in the research. The study group consists of four people selected by criterion sampling. The criteria are determined as being subjected to violence by the father during childhood or to be a witness, to be married, to have a child and being participating in the psychodrama experience group organized on motherhood-womanhood roles. Semi-structured interviews were held with the participants. In the process of analyzing the data obtained, the interpretive phenomenological analysis stages were followed. Themes obtained as a result of interviews with women who witnessed or experienced violence by their fathers in childhood as follows; reactions to the father who applied violence during their childhood and shame about sharing the experience of violence For example, the narratives of participants in the study show that they had unwanted and shameful father images in their minds. The humiliation, belittlement, etc. attitudes of the father towards the child have created shame and it is a situation that should be examined in later researches through various personality structures.

Keywords: Patriarchal violence, shame, child abuse, domestic violence, qualitative research.

Doç. Dr. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi. simelparlak@gmail.com
Doç. Dr., Marmara Üniversitesi. azize.canel@gmail.com

https://orcid.org/0000-0002-8651-2693
https://orcid.org/0000-0003-1235-1716

© İlmi Etüdler Derneği
DOI: 10.12658/M0658
insan & toplum, 2022; 12(3): 1-24.
insanvetoplum.org

Başvuru: 31.12.2020
Revizyon: 22.11.2021
Kabul: 12.12.2021
Online Basım: 05.01.2022

Giriş

Utanç kavramı, çeşitli kuramcılar tarafından farklı odaklar temel alınarak açıklanmıştır. Psikanalitik bakış açısı için utanç, daha çok kişinin kendini idealize etmesi ve yaşadığı olayı benine yakıştıramaması temelinde açıklanmaktadır. İdealize edilmiş nesnelerin içselleştirilmesi ile oluşan ego idealinin hedeflerine ulaşılmadığında utanç oluşmaktadır (Parman, 2012; Smolen, 2016). Kişinin olmak istediği alanı temsil eden benlik ideali ile benlik arasındaki farklılaşma ve çatışma; yetersizlik, utanç ve benlik değerinde azalmaya dönüşmektedir. Utanç, narsistik bir bağlamda ortaya çıkmaktadır. Utanç, ötekinin bakışı veya yasayı ihlali ile ilgili değildir. Var oluştan gelen bir eksikliğe gönderme yapmaktadır (Parman, 2012). Psikanalitik ekolün kuramcılarından olan Erikson ise utancı, özerkliğe karşı utancın gelişebildiği 1-3 yaş arası yaşanan bir gelişim dönemi olarak ele almaktadır. Bu utanç duygusu sonucunda çocuk içsel bir kusur veya yetersizlik duygusu yaşamaktadır (Erikson, 1950).

Utancın, kişinin dış dünyaya kendini ifade edişini de sekteye uğratan, dış dünyaya utancını âdeta fark ettiren bir yapısı vardır. Narsistik temelleri olan utanç sıklıkla sevdiklerimizin uygunsuz davranışları sonucunda hissedilmekte ve bireyin ego idealine ihanet etmesi olarak yaşantılanmaktadır. Birey utanç duygusunu saklamaya çalışmaktadır. Utanç, başkalarının "sessiz" kabulü ile azalmakta ve gelişimsel olarak daha erken bir dönemde ortaya çıkmaktadır (Akhtar, 2014). Utanç, bireyi başkalarının kendisi hakkında ne düşündüğü sorusu ve sıkıntısı ile baş başa bırakmaktadır (Tangney, 1991). Lewis (1971) utancı, bireyin kendini yetersiz ve kusurlu gören bir benlik algısına sahip olmasıyla ilişkilendirmiştir. Benliğe yönelik olan ve benlik saygısını zedeleyen utanç, içinde ötekinin reddini de taşıdığı için ötekine yönelik öfkeyi veya kaçmayı da barındırmaktadır.

Utanç duygusunun yaşandığı dikkate değer ve şaşırtıcı boyut ise travmatik yaşantılardır. Travmaya maruz kalan bireylerde suçluluk ve utanç duygularının ortaya çıktığı görülmektedir (Beck vd., 2011). Özellikle aile içi şiddete maruz kalan kadınlarda sıklıkla utanç duygusunun ortaya çıktığı ve yaşanan şiddetin ifadesinden kaçınıldığı belirtilmektedir (Zara-Page & İnce, 2008). Kişinin kendi aile bireyinden gördüğü şiddet sonrası utanç yaşaması, kendi rızasına dayalı olmayan eylemin sonucunu utanç olarak deneyimlemesi dikkate değer bir konudur. Aile içi şiddet çoğunlukla gücün erkek merkezli hiyerarşisi altında kadınlar ve çocuklar üstünde varlığını sürdürmüştür (Kurst-Swanger & Petcosky, 2003). Çocuklar evin içerisinde babalarının annelerine uyguladığı şiddete çoğu kez yakından tanıklık etmekte, kimi zaman da anneleriyle birlikte şiddetin doğrudan yaşayanı olmakta ya da şiddete müdahale etmeye çalışıp arada kalmaktadırlar (Lök, Başoğul & Öncel, 2016; Okutan, 2007). Algan ve Kaya (2012), babalarının şiddetine şahit olan

çocukların, şiddete uğramış annenin yaralarını sarmaya çalıştığını bunun yanında anne tarafından ihmal edilme ile de yaşamak zorunda kaldıklarını belirtmektedir. Baba ise korku ile özdeşleşmektedir. Dursun (2018), aile içi şiddete maruz kalmış 300 kişi ile yaptığı araştırmada ise bu bireylerde düşük öz güven ve öfke kontrolü güçlüğünün yaşandığını saptamıştır. Mullender ve arkadaşları (2002), çocukluk şiddet öyküsü olan kadınların, şiddetle baş edebilmek için fiziksel veya psikolojik güvenli alan oluşturma, kardeşlerini güvende tutma gibi stratejiler geliştirdiklerini belirtmektedir. Babalarının şiddetine uğrayan çocuklarla yapılan çalışmalarda, çocukların babalarının olumlu niteliklerinden de bahsettikleri veya onları korku, nefret gibi olumsuz duygularla andıkları görülmektedir (Mullender vd., 2002; Peled, 1998). Anderson ve Danis (2006), babaları tarafından annelerine şiddet uygulanmasına şahit olan 12 kadınla yürüttükleri araştırmada, bu kadınların büyüdükçe olumsuz çocukluk yaşantılarını onarmaya çalıştıklarını saptamıştır.

Çocukluk döneminde babanın şiddetine uğrama veya anneye yönelik şiddete şahit olma, duygusal ve davranışsal sorunların yaşanmasına yol açmanın yanında şiddet içeren davranışların yeniden üretilmesine de zemin hazırlamaktadır (Cater, 2007). Chemtob ve Carlson (2004) tarafından yürütülen araştırmada ise aile içi şiddete maruz kalan anne ve çocukların travma sonrası stres bozukluğu belirtileri gösterdiği ve çocukların anne ile ayrışma sürecinin annenin depresyonu, hissedilen suçluluk ve utanç ile doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Yetişkin çocuklar üzerine yapılan çalışmalar genellikle şiddet uygulayan erkekler ve aile içi şiddet yaşayan kadınlardan oluşmaktadır ancak bu örnekler genel olarak yetişkin çocukların deneyimlerini temsil etmeyebilir (Anderson & Bang, 2012). Aile içi şiddete maruz kalmanın uzun vadeli etkisini değerlendirmenin bir yolu da geriye dönük araştırma tasarımlarıdır (Maker, Kemmelmeier & Peterson, 1998). Yaşanan sürecin psikososyal açıdan etkilerini bütünsel olarak ortaya koyabilmek için şiddetin yetişkinlikteki etkilerini incelemek gerekmektedir. Bu açıdan yetişkin kadınların çocukluk dönemindeki baba şiddetini nasıl anlamlandırdıklarını bilmek, şiddetin kuşaklararası aktarımını engellemek adına atılacak adımlar açısından yol gösterici olacaktır. Bireyler yakın bir aile bireyinden gördükleri şiddet sonrasında neden en baskın duygu durumlarından biri olarak utanç yaşamaktadır? Bu bağlamda bu çalışmada, çocukluk süresince babalarının şiddetine uğrayan veya şahit olan kadınların bu deneyimlerine ilişkin utanç algısı ve babalarına ilişkin algıları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırmada fenomenolojik yaklaşımlardan biri olan yorumlayıcı fenomenolojik analiz kullanılmıştır. Yorumlayıcı fenomenolojik analiz ile katılımcı, deneyimini anlatmaya ve bu deneyimden anlam çıkartmaya çalışmakta böylelikle de araştırmacıya yol göstermektedir. Yorumlayıcı fenomenolojik analiz, katılımcının çevresi ile etkileşimiyle oluşan deneyimlerine ve bu deneyimlere yüklediği anlama odaklanmaktadır (Sart, 2015). Yorumlayıcı fenomenolojik araştırmada; öznel deneyimin ortaya çıkarılması, açıklanması ve aydınlatılması amaçlanmaktadır. Bireyin yaşamış olduğu deneyimin tüm yönleri, istekleri, duyguları, inanç sistemi, bunların davranış ve eylemde nasıl ortaya çıktığı vb. konular ele alınır (Eatough & Smith, 2017). Araştırmada, babalarının şiddetine uğrayan veya şiddete şahit olan kadınların bu deneyimlerine ilişkin utanç algıları ve babalarına ilişkin algıları ile şiddet eylemini nasıl deneyimledikleri aydınlatılmaya çalışılmış ve katılımcılarda ortak olarak görülen temel yapıların ortaya çıkarılmasına odaklanılmıştır.

Araştırma için 56665618-204.01.07 sayılı Etik Kurul onayı alınmıştır. Katılımcılara araştırmanın amacı ve kapsamı açıklanmıştır. Ayrıca araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılardan görüşme başlangıcında bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

Çalışma Grubu

Yorumlayıcı fenomenolojik analizde görüşme soruları yaşanmış deneyimin tüm görünümlerini hedef aldığı için idiografik bağlılık gereği küçük gruplarla çalışmayı teşvik etmektedir (Smith & Osborn, 2003). Araştırmada da bu ölçütler çerçevesinde örneklem büyüklüğü belirlenmiş ve dört katılımcı ile çalışılmıştır. Amaçlı örneklem yöntemlerinden olan ölçüt örnekleme yöntemi ile seçilen katılımcılar, psikodrama yaşantı grubuna katılan, çocukluk döneminde babanın şiddetine uğradığını veya şiddete tanık olduğunu ifade eden grup üyelerinden oluşmaktadır. Görüşme süresince şiddet yaşantısından söz etmek katılımcılar açısından yeniden travmatizasyon riski taşıdığından psikodrama grup oturumlarına katılıyor olmak katılımcının iyilik hâli nedeniyle kriter olarak seçilmiştir. Katılımcıların özellikleri Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1

Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Yaş	Demografik Özellikler
K1	43	Dört çocuklu ailenin ikinci çocuğu. Hem kendisi hem diğer aile üyeleri, babasından fiziksel ve duygusal şiddete uğramış. Evli, iki çocuk sahibi ve öğretmen olarak mesleğini sürdürmektedir. Anne-babası öz ve sağ, aynı apartmanda oturmakta ve babasından duygusal şiddet görmeye devam etmektedir. Psikodrama oturumunda babasının uyguladığı aile içi şiddeti ve babasına yönelik öfkesini çalışan katılımcı, paylaşım esnasında diğer grup üyelerinin de benzer şiddet öykülerini duymanın kendisini yalnız hissettirmediğini ifade etmiştir.
K2	40	İki çocuklu ailenin büyük çocuğu. Babasından fiziksel ve duygusal şiddet görmüş. Babası, kendisi 31 yaşındayken vefat etmiş. Annesi sağ. Üniversite mezunu, evli, bir çocuk sahibi, grafik tasarımcısı olmasına karşın mesleğini icra etmemektedir. Psikodrama oturumunda babasının uyguladığı aile içi şiddeti ve babasına yönelik öfkesini çalışmıştır.
K3	50	Dört çocuklu ailenin en büyük çocuğu. Babasının annesine uyguladığı şiddete yıllarca tanıklık etmiş. Anne-babası öz ve sağ. Üniversite mezunu, bir çocuk sahibi, romantik ilişkisi ile birlikte yaşamakta ve sağlık araştırmacısı olarak mesleğini sürdürmektedir. Psikodrama oturumunda babasının uyguladığı aile içi şiddetten bahsetse de sahnede çalışmamıştır.
K4	40	Altı çocuklu ailenin ikinci çocuğu. Annesi ve kardeşleri ile birlikte babasından yoğun fiziksel şiddet görmüş. Kendisi 9 yaşındayken babası ölünce babasının ailesinden baskı görmüş ve yaşadığı ili değiştirmiştir. Annesi sağ. Lise mezunu, evli, iki çocuk sahibi ve tekstil alanında deneyimi olmasına karşın mesleğini icra etmemektedir. Psikodrama oturumunda babasının uyguladığı aile içi şiddetten bahsetse de sahnede çalışmamıştır.

Veri Toplanması

Fenomenolojide veri toplama süreci, fenomeni deneyimleyen bireylerle yapılan derinlemesine görüşmelerle yürütülmektedir (Creswell, 2015). Araştırmada nitel araştırmadaki görüşme türlerinden yarı yapılandırılmış görüşme türü kullanılmıştır. Yorumlayıcı fenomenolojik analizde görüşme soruları, doğrudan yaşanmış deneyimin tüm görünümlerini hedef almaktadır. Araştırmacılar tarafından hazırlanan, şiddet üzerine çalışan uzmanlara onaylatılan görüşme formu, veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

Yorumlayıcı fenomenolojik analizde veri toplama, katılımcı ile karşılıklı etkileşim içinde katılımcının belirleyiciliğinde ilerler (Smith & Osborn, 2003). Yürütülen araştırmada da yarı yapılandırılmış görüşme soruları ile katılımcıların belirleyiciliğinde görüşme ilerlemiştir. Görüşmeler bizzat araştırmacı tarafından, katılımcılara uygun yer ve zamanda yapılmış ayrıca katılımcılardan görüşmeleri ses kayıt cihazına almak için izin istenmiştir. Psikodrama yaşantı grubunda babasının annesine uyguladığı şiddete tanıklık ettiğini veya babasının şiddetine uğradığını ifade eden üyeler ile görüşmeler yüz yüze yapılmıştır. Katılımcılardan araştırmaya katılmaya gönüllü olduklarına dair onam alınmış ve görüşmeler ortalama 60 dakika sürmüştür.

Görüşmede öncelikli olarak yaş, eğitim durumu, çalışma durumu, meslek, medeni durum, çocuk sayısı, kardeş sayısı ve kaçıncı çocuk olduğuna ilişkin demografik bilgiler alınmıştır. Sonrasında hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşmeye geçilmiştir. Görüşme sorularına ilişkin temel soru örnekleri şunlardır: "Büyüdüğünüz süreçte aile içi şiddete maruz kaldınız mı veya şiddete şahit oldunuz mu? Yaşananları kimseyle paylaştınız mı? Kiminle paylaşmaktan sakındınız, neden? Babanızın şiddetine tanık olduktan sonra onunla ilgili düşüncelerinizde neler değişti? Böyle bir babaya sahip olmanın sizin üzerindeki etkisi nedir? Diğerlerinin böyle bir babası olmadığını gördüğünüzde ne düşündünüz, ne hissettiniz?"

Nitel araştırmalarda araştırmacı tarafından elde edilen sonuçlar ve katılımcı ifadelerinin uyumunu ifade eden inandırıcılık (Yıldırım & Şimşek, 2011) basamağı için araştırma süresince katılımcılarla uzun süreli etkileşim sağlanmış, grup oturumları süresince katılımcılarla etkileşim içinde bulunulmuştur. Araştırmanın geçerliliğini artırmak amacıyla görüşme yapılan katılımcıların doğrudan alıntılara yer verilmiş ve bunlardan yola çıkarak sonuçları açıklanmıştır. Araştırmanın iç güvenirliğini sağlamak amacıyla veriler benzer süreçlerle toplanmış, verilerin kodlanmasında tutarlılık sağlanmış, verilerin sonuçlarla ilişkisi kurulmuştur. Dış güvenirliği sağlamak amacıyla da her iki arşatırmacının araştırmada ulaşılan yargı, yorum ve önerileri ham verilerle karşılaştırılıp teyit edilmiş (Yıldırım ve Şimşek, 2011) ve uzlaşması gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması

Yürütülen araştırmada da ses kayıt cihazındaki görüşme kayıtları araştırmacı tarafından bire bir yazıya geçirilmiştir. Verilerin analiz edilme sürecinde ise yorumlayıcı fenomenoloji analiz aşamaları izlenmiştir. Analizin ilk aşamasında kayıtlar bizzat araştırmacı tarafından metne dönüştürülmüş ve oluşturulan metnin okunması ve tekrar okunması yapılmış ve geniş kapsamlı notlar alınmıştır. Bir sonraki aşamada ise alınan notlardan yola çıkılarak her bir katılımcıya ait temalar oluşturulmuştur. Daha sonra her bir katılımcı için ortaya çıkan temalar birbirleriyle ilişkilendirilmiş ve kavramsal benzerliklere göre haritalandırılmıştır (Saldana, 2013). Belirtilen adımlar takip edilerek verilerin analizi yapılmış ve katılımcıların ifadelerine ve temalara bulgular bölümünde yer verilmiştir.

Araştırmacıların Rolü

Araştırmacıların çalışma alanları; kadın, şiddet ve annelik üzerine yoğunlaşmaktadır. Şiddetin kuşaklararası aktarımı ve kadına yönelik aile içi şiddetin süregelen etkilerine yönelik duyarlılık araştırmacıları bu çalışmayı yapmaya yöneltmiştir. Bu alanda yapılacak çalışmalarla şiddetin durdurulmasına katkı sağlamak amaçlanmıştır. Araştırmacıların öznel çalışma deneyimleri, verilerin analizi ve yorumlanması için destekleyici bir temel oluşturmuştur.

Bulgular

Çocukluk süresince babalarının şiddetine uğrayan veya şiddete şahit olan kadınlarla yapılan görüşmeler sonucunda şiddet uygulayan babaya yönelik tepkiler, şiddet yaşantısını paylaşmaya dair utanç ana temalarına ulaşılmıştır. Elde edilen ana tema ve alt temalara ilişkin ayrıntılara bu bölümde yer verilmiştir.

Şiddet Uygulayan Babaya Yönelik Tepkiler

Katılımcılar babaları için "ölse de kurtulsak" dileğinde bulunmaktadır. Yaşanan şiddetin nedenini sorguladıkları, bunu hak etmediklerine ilişkin öfke yaşadıkları, sosyal çevrelerinde de benzer yaşantılar olması sebebiyle babalarının hepsinin şiddet uyguladığını düşündükleri ancak okul çağı ile birlikte şiddet uygulamayan babaların varlığından haberdar oldukları, şiddet uygulamayan babalara sahip olan arkadaşlarına imrendikleri ve şiddet uygulamayan babaya dair hayaller kurdukları görülmektedir. Şiddet uygulayan babaya yönelik tepkiler ana temasında; ölmesini isteme, şiddeti anlamlandırmaya çalışma, şiddet uygulayan babanın gözünde değerli olma isteği,

babaya karşı genel duygulanım (korku, nefret, öfke), babalığa etkisi/bütün babalar mı şiddet uygular, şiddet uygulamayan babaların varlığı alt temaları bulunmaktadır.

Ölmesini İsteme

Yaşanılan şiddet sonucunda babanın uyguladığı şiddetten kurtulmaya ilişkin çözüm, babanın ölmesini dileme veya öldürmeye dair düş kurma şeklinde ortaya çıkmaktadır. K2: "Babamın ölmesi. Keşke benim babam olmasaydı. I sadece yani keşke kurtulabilsem ondan…" Şiddetin sürekli ve sistematik olarak uygulanması ve buna ilişkin bir çözüm yolu görememe, yaşanılan çevrede ve akrabalar arasında da şiddetin sıklıkla ortaya çıkması katılımcıları, umutsuzluğa ve bu kısır döngüden kaçmak için babalarını öldürme düşüncesine itmektedir. K1 babasını öldürmeyi istediğini ancak ona gücü yetemeyeceği için durduğunu belirtmektedir. Katılımcı "iyi ki yapmamışım hapishanede yaşayamazdım" derken dikkat çeken şey babayı öldürmediğine dair bir sevinçten çok kendi yaşamını riske atmadığı için yaşanan bir rahatlamadır.

> K1: "O zaman yine hepimiz böyle yan yana dizilmişiz babam karşımızda annem de dahil olmak üzere bizim tarafımızda. Hepimiz o anda elimizde belimizde sırtımızda oklavalar kırılıyor ve hem hakaret hem dayak, inanın şunu düşündüm, mutfaktan bir bıçak alayım babamı öldüreyim, bunu düşündüğüm nokta oldu…. ben bir çocuk olarak bunu defalarca yaşadığım için artık durdurmak istedim"

> K4: "…tek hatırladığım ölse de kurtulsak. Bir gün annemler, üç beş arkadaş mı akraba mı tam anımsayamıyorum ama konuşuyorlardı, çocukların dileği kabul olur diye, onu duydum ya. Artık günlerce içimden tekrarlıyordum, inşallah ölür inşallah ölür diye (gülüyor). Birkaç gün sonra ölmesi bende endişe yarattı. Hani dileğim gerçekleşti gibi. Benim yüzümden öldüğünü hissettim. Uzun bir süre öyle hissettim …."

Şiddeti Anlamlandırmaya Çalışma

Katılımcılar "Neden bize bunu yapıyor, neden bizi anlamıyor" sorusu üzerinden yaşadıkları süreci anlamlandırmaya çalışmakta, şiddeti hak etmediklerini düşünmekte, sorunun çıkış noktasının ne olduğunu anlamaya çalışmaktadırlar. Katılımcıların bu soruyu sorarken diğer yandan babalarının yetişme koşulları, alkol problemleri vb. alışkanlıklarının şiddetin nedeni olduğuna dair açıklama getirdikleri görülmektedir.

> K2: "Acımak da vardı ona karşı çünkü onu yetiştirmemişler… Dedem para hırsına kapılmış, daha çok para olsun, daha çok yatırım yapayım. Babaannem de gün içinde hani böyle ilgilenmemiş. 3. sınıfa kadar okutmuşlar. Çünkü arkasında hiç kimse yokmuş….

bazen acıyordum. Yetiştirilemediği için, hani yetiştirilseydi iyi bir insan olabilirdi. Biz de üzülmezdik."

Şiddet uygulayan babaya yönelik zıt kutuplu duyguların olduğu görülmektedir. Bir yanıyla öfke, nefret varken diğer yanıyla babanın geçmiş yaşantılarını hatırlama, empati kurma ve acıma duygusunun olduğu görülmektedir.

K3: "Hak etmedik ki hiçbirimiz yani bunu. Annem de. Babamın da çok çaresiz olduğunu düşünüyorum aslında… Çaresizlikten çok zayıf olduğu için olaylarla ve durumlarla başa çıkamıyordu. Ve bunun öfkesini annemden çıkarıyormuş… Ama annemin üzerindeki o baskısı, yaşattıkları filan hiç unutmuyorum yani. Hiç affetmiyorum… Nefret ediyor muyum? Bazı huylarından. Ama hani seviyor muyum? Babamı seviyorum. Sevmemem gerektiğini düşündüğüm dönemler oldu. Çok sevmem gerektiğini düşündüğüm dönemler oldu (gülüyor)… Ben gözümü açtığımdan beri kavga gürültü vardı. Ama sevgi de…."

Şiddet uygulayan babanın gözünde değerli olma isteği

Katılımcıların babaları tarafından eksik görüleceğine dair endişe hissettikleri, babalarının desteğinden yoksun kaldıkları, okula gitme, meslek edinme vb. alanlarda ihmalin olduğu görülmektedir.

K2: "…Okul kitapları alınacağı zaman bizim evde kavga çıkardı. Okul açılacağı zaman benim kalbim güp güp atardı çünkü kavga çıkacak, hani masraf oluyor diye…. Yani hayatımı, hani çalışabilmeyi, bir şeyleri daha önceden başarabilmeyi çok isterdim ama, bunlar hep yani olmadı. Okulu, lise bittikten sonra üniversiteyi kazanmıştım makine mühendisliğini, göndermedi. Benim seni orda okutacak param yok dedi… Hayatımızın hiçbir aşamasında hayatımızda desteğini hiçbir zaman hissetmedik. Sadece doğmamıza sebep olmuş o kadar. Onun haricinde bize ait sorumlulukların hiçbirini istemedi."

Katılımcıların babalarından bekledikleri desteği görememenin yaşam akışlarını doğrudan etkilediği, bazen bunun eğitim hayatı üzerinde bazen meslek seçimi üzerinde bazen de K1 gibi evlenmek zorunda kalma gibi etkileri olduğu görülmektedir.

K1: "… Yine aynı onun gözünde iyi olmak zorundayız. Ama bunu yapamadık tabii ki. Bizi o yine eksik görüyor. Ben mesela öğretmenim yine beni eksik görüyor… Biz o hengâmede o şiddet ortamında yine bir şeyler yaptık. Hep böyle bir yerlere gelmek için. O hep başkalarının yaptıkları ve bizim yapamadıklarımızla bizi kıyasladığı için ve başka ortamlarda da hep bizi küçümser yani işte şöyle böyle dalga geçer… suçumuz olmadığı halde babamın gözünden düşmüş gibi hissediyorum. Dayak yedikten sonra onu nasıl toparlayacağım, nasıl gönlüne girebilirim. Tabii ki onun gönlüne girmek için de bir girişimde bulunamıyorduk korkudan."

Babaya Karşı Genel Duygulanım (Korku, Nefret, Öfke)

Babadan duyulan korkunun yanında yoğun nefret ve öfke duygusu da gözlenmektedir. Katılımcıların çocuklukları süresince şiddetin olmadığı zamanlarda dahi babaya yönelik korkularının devam etmekte olduğu, yeterli ve kapsayıcı bir ebeveyne sahip olamamaktan kaynaklı kendilerini emanet gibi hissettikleri görülmektedir. Babanın kapsayıcı olmayışının yanında anne ile de yaşanan şiddet ortamında yeterli sıcaklık ve duygusal yakınlığın oluşmadığı görülmektedir. Hissedilen bu korku, yaşamları boyunca katılımcılara eşlik etmektedir.

> K4: "...nedense hep gözlerim doluyor sanki derinlerde bir korku hissediyorum. O korkuyu hâlâ içimde hissediyorum. Bir karanlık, bir korku, bir endişe oluyor. Sarıyor hani duman gibi. Karnımla midem arasında nefes alamıyorum, sanki etrafımı duman kaplamış da soluğum kesiliyor."

Katılımcılar, yaşanan şiddeti durduramamaya ilişkin öfke ve suçluluk hissetmektedir.

> K3: "Saklanmak isterdim ve çocukları saklamak isterdim. Görünmez olmak istiyordum. Bana da yönelir diye korkuyordum çünkü. Hep böyle saklanmak. Susmak. Görünmez olmak falan isterdim. Çok öfkeleniyorum. Hâlâ çok öfkeleniyorum... Yani engel olmayı çok isterdim."

Babalığa Etkisi (Bütün Babalar mı Şiddet Uygular?)

Katılımcıların sosyal çevrelerinde de babanın aile üyelerine yönelik şiddet uygulaması, katılımcıların bütün babaların şiddet uyguladığına ilişkin bir algı geliştirmelerine sebep olmuştur. Eşlerine ilişkin de şiddet uygulamasından endişe duyduklarını bir tartışmanın dahi şiddet anılarını tetiklediklerini belirtmektedirler.

> K4: "... o zamanlar hep babalar hep şiddet mi uygular şey mi sürekli çocuklar onlardan endişe mi eder onlardan mı korkar. Etrafımdaki insanların çoğu öyleydi. Kendi çocuklarına şiddet uyguluyordu. Sadece bir amcam vardı şiddet uygulamayan onun dışındaki işte 7 kardeşler 6'sında öyleydi. Bizim gibiydiler. Babalar şiddet uygular diye düşünüyordum."

> K3: "... Babaların hepsinin kötü olduğunu (gülüyor), bütün babalar şiddet uygular. Yani uygulamayanın olmadığını düşünüyordum. Bütün babalar böyledir. Annelere karşı baskıcıdır. Öyle olmadığını gördüğümde çok şaşırmıştım."

Şiddet Uygulamayan Babaların Varlığı

Katılımcılar şiddet uygulamayan baba ile karşılaştıklarında imrenme, kendi babalarının şiddet uygulamasına ilişkin yoğun üzüntü ve kırgınlık hissetmektedir. Şiddet uygulamayan bir baba hayali kuran katılımcılar, şiddet uygulamayan babaya sahip olan bireyleri "şanslı" olarak nitelemektedir. "A: Diğerlerinin böyle bir babası olmadığını gördüğünüzde ne düşündünüz?"

> K2: "Ne kadar şanslılar diye düşündüm. Ben böyle bir şeye hiçbir zaman sahip olamayacam. Babamın değişmeyeceğini biliyordum çünkü. Babam hâlinden rahatsız değildi. Onların şanslı olduğunu kendimin şansız olduğunu düşündüm. Keşke ben de böyle sahip olabilsem."
>
> K1: "... görüyordum başka babaları neden benim babam da böyle davranmıyor, 'sen babandan korkar mısın' derdim arkadaşa. 'Baban seni dövüyor mu' derdim. Kıyaslamalar yapardım. Keşke benim babam da dövmese.... Babamla arkadaş gibi olmayı çok isterdim mesela öyle gibi olanlara imrendim."

Şiddet Yaşantısını Paylaşmaya Dair Utanç

Katılımcılarda yetişkinlik ve çocukluk döneminde şiddet yaşantısını paylaşmaya dair kaçınma davranışlarının olduğu görülmektedir**.** Şiddet yaşantısını paylaşmaktan utanç duyan katılımcılar; dışlanacaklarını, sosyal çevre tarafından kabul görmeyeceklerini, insanların onlara acıyarak değersiz göreceklerine dair endişe yaşamaktadır. Şiddet yaşantısını paylaşmaya dair utanç ana teması; değersiz görülmeye dair endişe, dışlanmaya dair endişe, kaçma ve yetersizlik alt temalarından oluşmaktadır.

Değersiz Görülmeye Dair Endişe

Katılımcılar, insanlarla çocukluk şiddetini paylaşmaktan sakındıklarını çünkü insanların kendilerine acıyacaklarını, yaşadıklarını anlamayacaklarını düşündüklerini ifade etmektedir.

> K1: "... Arkadaşlarımın anlattığı daha farklıydı, daha ferah, daha mutlu bir ortam, ben onların dışında hissettim biraz kendimi ve yaşadıklarımda onların dünyasında olmayan, yer almayan şeylerdir düşüncesiyle biraz ondan endişelendim, korktum. Bu da olur mu yani bu kadar olabilir mi şeklinde, belki basite indirgeyebilirler ya da beni tam anlamıyla anlayamayacaklar, o anda yaşadıklarım, duygularım, düşüncelerim, kalbimin çarpması, korkularım, bunları o anda görmeyecekleri için anlayamayacaklarını düşündüm. Belki seviye olarak düşük seviyede bir ailenin çocuğu. Hani bizim ailemizde böyle şeyler olmadı. Böyle yaşantılar olmadı.... Değersiz görürler belki... Bu kadar da olur mu, neler yaşamış, imkânsız, böyle şeyler olabilir mi? İnanmamazlık. Belki acırlardı bana."

Şiddet yaşantısının gerçekliğinin dahi sosyal çevre tarafından sorgulanacağı; yaşanan şiddet karşısında hissedilen çaresizlikle, yardım arama davranışının oluşmadığı görülmektedir. Şiddete maruz kalmak; bireyin bunu hak ettiği, zayıf olduğu, dayak yiyen biri olarak sosyal çevresince değersiz olduğu, dayak yiyen biri olarak tanımlanmanın getireceği psikolojik ve sosyal yükle baş etmede yaşanan güçlük şeklinde gözlemlenmiştir.

> K4: "Ne bileyim o morlukları görmelerinden korkuyordum ben. Belki üzülürler, acırlar. Öyle düşünüyordum. Belki yardım ederler diye hiç düşünmedim. Daha çok acırlar ya da dalga geçerler. Acımasız oluyor o yaşlarda çocuklar. Oo akşam babandan ne güzel dayak yedin diyen arkadaşımda oldu.... Hemen içimize sinip gidiyorduk..."

Dışlanmaya Dair Korku

Katılımcılar sosyal çevre tarafından kabul edilmeyeceklerine dair endişe yaşadıklarını ifade etmektedir. İnsanların onlara acıyacağına ve sosyal ortamlarına kabul etmeyeceklerine ilişkin kaygı duyduklarını belirtmişlerdir. "A: Yaşananları kimseyle paylaştınız mı?"

> K2: "Hayır sadece psikodramada paylaştım... Utandığım için, hani böyle küçük görecekler. Ay yazık yani neler yaşamış yazık işte yani aşağılanmaktan korktuğum için insanlar tarafından. Onların hiçbirini ben yapmadım, ben yaşadım ama o bakış açısıyla bakamadım hani yazık nasıl bir ailede yetişmiş. İnsanlar benimle ilgili o bize uygun değil diye... Benimle konuşmayacaklar ilişkilerini kesecekler nasıl bir ailede yetişmiş. Bu nasıl bir ailede yetiştiyse o da çok düzgün değildir. Çok da değer görmeyeceğim değersizleştirileceğim diye."

A: Peki bu yaşananları okulda arkadaşlarınızla paylaşsaydınız ne olurdu?

> K3: "Benden uzaklaşırlardı diye düşünüyorum. Küçük bir yerde yaşıyorduk. Kesinlikle babamın imajı bozulurdu ve onun imajının bozulması hepimizin imajının bozulması anlamına gelirdi küçükken. O yüzden paylaşmazdım. Yalnız kalırdık. İyi bir ailem olmadığını, iyi bir anne babam olmadığını, babamın iyi bir baba olmadığını düşünürlerdi. İyi bir babaya sahip olmamak korkunç bir şey gibi gelirdi bana."

Kaçma

Yaşanan utancın hem deneyime ilişkin olduğu hem de babanın var oluş biçimiyle ilgili olduğu görülmektedir. Katılımcıların çocukluk şiddetini paylaşmaktan utandıkları ve bundan kaçındıkları görülmektedir. Katılımcıların yaşanan şiddeti tümüyle paylaştıkları tek alanın grup oturumu olduğu görülmektedir.

K4: "…. Acıdıklarını hissedince kaçma gereği duyuyorum… Rahatsız ediyor beni acıdıklarını hissettiğimde. O yediğim dayakların bilinmesi beni utandırıyor belki. Utanıyorum, çekiniyorum. Bilinsin istemiyorum. Ya da bildikleri için bana öyle yaklaştıklarını hissediyorum. Bana acıdıklarını hissediyorum."

K3: "Sizinle konuşmak bile benim için büyük bir aşama… Mesela ben belli bir döneme kadar böyle bir şey olduğunu hiç kimseye söyleyememiştim… Sadece kendi ailemizin içerisinde konuşurduk. Kardeşlerle. Çok utanırdım. Çünkü bu çok utanç verici bir şeymiş gibi gelirdi bana… Çünkü babamın annemi dövüyor olması çok anormal bir şey gibi geliyordu bana. Ve çok anormal bir şeyi de insanlarla paylaşmaktan çok imtina ediyordum."

Yetersizlik

Katılımcıların güven duygusunun oluşmaması sebebiyle kendisini korunmasız ve güçsüz hissettiği görülmektedir. Katılımcılar kendilerini ifade etmekte güçlük yaşamakta, eleştirilmekten ve yargılanmaktan korkmaktadır.

K2: "Benim insanlarla iletişim kurabilmeme engel oluyor. Çünkü hep bir ürkeklik ve korkaklık hissediyorum. Mesela daha düne gelene kadar metrobuse bindiğim zaman kalabalık olduğu zaman düğmeye basabilir misiniz demeye utanıyordum. Psikodramaya başladıktan sonra, ne olabilir ki söylediğimde, bana ne yapabilir ki diye kendime telkinde buluna buluna (ağlıyor) şimdi öyle değil… O ürkek çocuk olarak kaldım… Hani ben hiçbir zaman ilerde olamam, benim yerim hep geri plan."

Katılımcıların öz güvenlerinin zedelendiği, kendilerini yetersiz hissettikleri, yaşadıkları çekingenliğin normal olduğunu düşündükleri ancak diğer insanların kendilerini rahatça ifade ettiklerini gördükçe bir sorun olduğunun farkına vardıkları görülmektedir. Çocukluk süresince yaşanan şiddeti durduramama ve şiddet karşısında yaşanan çaresizliğin kendilerini yetersiz hissettirdiği ve bunun yetişkinlik yaşamına aktarıldığı görülmektedir.

K3: "Bir kere güvenimi zedelediğini biliyorum. Belli bir şeyleri bir süre sonra kazandım. Herkesin çoktan sahip olduğu şeyleri… Benim üzerimdeki en büyük etkisi güvensiz bir birey oldum yani. Kimseye, kendime. Bir çekingenlik… Yani herkesin böyle yaşadığını düşünüyordum. Böyle şeyler yaşamayan ve normal olmadığını anladığım anda zaten sorunlarım başladı."

Tartışma

Bu araştırmada çocukluk süresince babalarının şiddetine uğrayan veya şahit olan kadınlarla yapılan görüşmeler sonucunda, tüm anlatılar dikkatle incelendiğinde, bazı

ortak özelliklerin olduğu görülmektedir. Örneğin; araştırmaya katılan tüm katılımcıların anlatıları, babalarının kendi zihinlerinde "istenmeyen" ve "utanılan" babalar olduklarını göstermektedir. Araştırmanın ana temasını oluşturan şiddet yaşantısını paylaşmaya dair utanç duygusunun temeline inmeyi hedefleyen bu araştırmada, şiddet yaşantısını paylaşmaya dair duyulan utancın içeriğinin ortaya konması kadar şiddeti uygulayan babaya yönelik temel tepkiler de ortaya çıkmıştır. "Babanın ölmesini isteme" tüm katılımcıların ortak söylemidir. Babanın ölmesini isteme, yaşanan şiddetten kurtulmayı istemek kadar yaşanan utançtan kurtulmayı istemek anlamı da taşımaktadır. Katılımcıların şiddeti anlamlandırma çabası, bir yandan neden bunu yaşıyorum sorusuyla ifade bulmakta öte yandan babanın aile kökeninin yetersizliği ve ailesi tarafından hatalı yetiştirilmiş olması gibi açıklamalarla anlamlandırılmaya çalışılmaktadır. Babaların hayat karşısında yetersiz, olaylar karşısında ne yapması veya nasıl davranması gerektiğini bilmeyen, kendi köken aile hikâyelerinde ise ilgi ile büyütülmemiş babalar oldukları anlaşılmaktadır. Dikkat çekici bir diğer durum ise katılımcıların uğradığı şiddete rağmen babalarının gözünde değerli olma isteğinden vazgeçilemiyor oluşudur. Tüm bunların bir araya gelmesi ise babaya karşı genel duygu durumunun korku, nefret ve öfke olarak tanımlanmasına sebep olmaktadır. Sevgi, hayranlık vb. olumlu duygulara ise hiç rastlanmamaktadır. Ayrıca katılımcıların zihnindeki baba algısı da bozulmakta ve bütün babaların şiddet uygulayan bireyler olup olmadığı sorgusunu doğurmaktadır. Bu araştırmada katılımcılar kadınlardan seçilmiş olmakla birlikte bu durumun ileride baba olacak erkek katılımcılar açısında da değerlendirilmesi gerekir.

Şiddet yaşantısını paylaşmaya dair duyulan utanç duygusunun ise temelde değersiz görülmeye dair duyulan endişe, dışlanmaya dair korku, yaşantıyı paylaşmaktan kaçınma ve kendini yetersiz hissetme gibi temalarla işlediği tespit edilmiştir. Katılımcılar genel olarak babalarının şiddet eğilimlerini saklama yönelimiyle büyümüşlerdir. Aile içi şiddete maruz kalma veya tanık olma durumunda utanç duyma, şiddetin saklanması, üzerinde konuşulmaması genel literatürde vurgulanmış bir durum olmakla beraber utanç konusunun sebebine yönelik çok az açıklama geliştirildiği görülmektedir (Mills ve Kellington, 2012).

Baba şiddeti neticesinde utanç duyma konusu Türkiye'de çok az araştırmayla ele alınmıştır. Erükçü-Akbaş ve Karataş (2020) yaptıkları araştırmada, kadın cinayetleri sonrası geride kalan çocuklar ve bakım veren kardeşlerin baş etme stratejilerini incelemiş, cinayet sonrası geride kalan çocukların olay hakkında konuşmakta zorlandıklarını ve babanın gerçekleştirdiği cinayet eylemi sonrasında utanma duygularının varlığını bildirmişlerdir. Hatta bu duygu durumu, yardım almayı istemelerini dahi zorlaştırmaktadır. Bu durum çocuklukları boyunca şiddete maruz kalan kadınların yetişkin

hayatlarında duydukları utanca benzer gözükse de olayın cinayet gibi travmatik bir eylemle sonuçlanmış olması, bu durumdaki dinamikleri farklı etkiliyor da olabilir.

Utanç konusu bu araştırmada anlatıların tümünde dikkat çeken ve var olan bir duygu durumudur ve utanç birden fazla sebeple ilişkilendirilebilir (La Ferle, Muralidharan ve Kim, 2019; Nicholson, 2009; Weil ve Lee, 2004). Örneğin Herman (1997), utanma ve dışarıya karşı susmanın temelinde; aşağılanma, alay edilme ya da inandıramama korkusu olduğunu belirtmekte ayrıca failin olası misilleme ve eylemlerinden endişe sebebiyle oluştuğunu savunmaktadır. Bu araştırmadaki bazı anlatılarda benzer duygulara rastlanmış, katılımcılar diğerleri tarafından anlaşılmamak, alay edilmek gibi kendilerini çoğunluktan farklı hissedecekleri bir duruma düşmektense bunu saklama eğiliminde olmuşlardır. Mills ve Kellington'ın (2012) aile içi şiddet deneyimi olan çocuklarla yaptıkları araştırmada, utanç duygusunun bireylerin yaşantılarını paylaşamamalarının da temel sebebi olduğu belirtilmektedir. Ayrıca araştırmalarda faile ve diğer karmaşık faktörlere sadakat de vurgulanmaktadır. Bu araştırmada utanç aynı zamanda babanın kişinin benine karşı sergilediği aşağılama, küçük görme gibi duygu yüklemelerinin bir sonucu olarak da fark edilmektedir. Katılımcılar benzer şekilde babalarının gözünde sevilmeyen, istenmeyen olduklarını düşünmekte ve babanın kendilerine uyguladığı şiddet sonucunda kendilik algılarının zarar gördüğünü hissettiren ifadeler kullanmaktadır. Babalarının kendilerini neden sevmediğini anlamadıklarını belirtmekte ve üstelik bu sevilmeyen olma durumunu içselleştirdikleri ve benlik algılarına kattıkları da anlaşılmaktadır. Bir nevi dış dünyadakilerin de kendilerine babanın baktığı gözle bakarak hoşlanmaması/sevmemesi/aşağılaması gibi irrasyonel duygu durumları oluşturabilmektedirler. Bu durumda benlik algılarının zarar gördüğünü ve kendilerine dair objektif algılarının da bozulduğunu varsayabiliriz. Nitekim bu durum utanç duygusunun yoğunluğu kadar topluluk karşısında konuşamama, öz güven eksikliği, girişimlerde bulunamama, kendini yetersiz algılama durumlarını içeren ifadelerinden de anlaşılmaktadır.

Anlatılardaki babaların çocuklarına destek olan babalar olmadıkları da anlaşılmaktadır. Hatta tam tersine çocuklarının gelişimini engelleyici oldukları, okula devam etme veya çocuklarının gelişme gösterebilecekleri konularda engel olan davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Bu davranışlarının kökeninde evlatlarıyla empati kuramıyor oluşları, antisosyal kişilik bozukluğu gibi patolojiler, çocuklarının bireyselliklerine ve kişilik gelişmlerine saygı duymama veya görmezden gelme gibi eğilimler olabilir. Ayrıca gelişecek, değişip dönüşecek bir çocuğun, şiddete meyilli benliklerindeki kurban arayışını tatmin edemeyecek kadar güçlenmesi, engelleyici bir faktör olabilir. Bu bağlamda baba şiddetine maruz kalınmasını sadece şiddete maruz kalan açısından değil şiddet uygulayanın diğeri ile kuruduğu ilişki üzerinden

de ele almak daha doğru olacaktır. Yani bir anlamda şiddet uygulayan baba kadar onun nesnesi olmaktan kurtulamayan bir çocuğun varlığı söz konusudur ve bu durum babaların çocuklarının gelişimine duyarsız hatta engelleyici tavırlarını, onları kendi yetersiz egolarını kolayca yansıttıkları bir araç olarak görme eğilimlerinden vazgeçmeyi istememelerini gösterebilir. Bu bağlamda baba şiddeti konusunun şiddet uygulayan babaların profillerinin tespiti açısından da değerlendirilmesi önemlidir. Ayrıca literatürde şiddet davranışının ortaya çıkmasında etkili olan faktörler arasında gösterilen düşük gelir, düşük sosyal destek, geçim sıkıntısı gibi faktörlerin bu tip aileler açısından tespit edilmesi, önleme ve tespit çalışmaları açısından önemli olacaktır. Ayrıca gene literatürün işaret ettiği şiddet davranışında antisosyal davranışlar, dürtüsellik, düşmanlık duyguları gibi patolojilerin görülme sıklıkları da dikkate alınmalıdır (McKenry, Julian ve Gavazzi, 1995; Mitchell ve Magdalena, 2009).

Katılımcıların çok bariz sergiledikleri ortak bir diğer davranışta evladı beğenmeme, küçümseme, hor görme, aşağılama gibi eğilimleridir. Çocukların babanın kendilerine karşı yansıttığı bu duygulara sürekli maruz kalıyor olmaları, kendi benlikleri hakkında yanlış ipuçları elde etmelerine ve kendilerine dair algılarına utancı da eklemelerine sebep oluyor gözükmektedir. Babanın kendilerine karşı sergilediği bu tip davranışlar, şiddet gibi travmatik bir eylem ile birleştiğinde, katılımcılar bu durumu dış dünyaya genellemekte ve diğer insanların da aynı duygularla kendilerini algılayabileceklerine hükmedebilmektedir. Bu durumda babanın gözü, kendilerini çarpık, bozulmuş, kırık bir aynadan seyreden hatalı bir göze dönüşmektedir. Katılımcılarda şiddet gördükleri halde babanın gözüne girme çabalarının devam ettiği görülmektedir. Babanın takdirini kazanamıyor olmak ise duygusal olarak daha fazla çöküntü ve kırgınlığa sebep olmaktadır. Bu şekilde bir kısır döngüye saplanan çocukların babanın ölmesine dair düşlemlemeleri vardır. Birey kendi benine dair iyi olanla, güçlü olanla, değerli olanla bağlantı kuramamaktadır. Bu durumda babanın ölümünü düşlemleme, babanın sergilediği şiddetten kurtulmak kadar hissetikleri utanç duygusundan da kurtulmayı isteme olarak değerlendirilmelidir. Babadan aldığı geri bildirimlerin yetersiz ve aşağılayıcı oluşu, henüz gelişme çağında olan benin kendisi ile yeterli ve güvenli bağlantı kuramamasına sebep olmaktadır. Bu noktada babanın yaptıklarının yarattığı utanç ve böyle bir babaya sahip olduğunun dış dünyadan gözlenmesi de diğerlerinin gözünde aynı şekilde küçük düşmüş olma, onlar kadar yeterli olamama gibi başka utanç duygusu kaynaklarına sebep olmaktadır.

Anlatılan durumların hepsinde ortak olan nokta, kişinin kendi benlik saygısını yitirmesidir. Benlik sayıgısı, bireyin benlik imgesi ile ideal benliği arasındaki farkın değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkar. Ebeveynin çocuğa karşı tutumları, kişinin kim olduğu bilgisini şekillendirmekte, kendisi ile ilgili aldığı kararları, verdiği hü-

kümleri etkilemektedir. Utanç literatüründe, utanma duygusu genellikle bireyin ideal benliği ile "gerçek" benliği arasındaki kopuklukla ilişkilidir ve bu boşluğu yarattığı düşünülen "kötülüğün" içselleştirilmesini içerir (Pines, 2008). Ayrıca nesne ilişkileri teorisinin vurguladığı gibi aile içi şiddete ve ebeveynlerinin istismar edildiğine tanık olan çocuklarda rastlanan utanç duygusu, hem içselleştirme hem de kimlik belirleme mekanizmalarına güçlü bir şekilde hitap etmektedir (Mills ve Kellington, 2012). Ben; kişinin kendisini başkalarından ayıran duygu, tutum ve davranışlarının bir bütünüdür. İdeal benlik ise kişinin olmak istediği "beni"dir. Fairbairn (1952), utancın "kötü nesne" olarak nitelenebilecek kötü bir ebeveynle özdeşleşmekten kaynaklanabileceğini iddia ederek bu dinamiğe potansiyel bir açıklama getirmektedir. Kişinin ideal benliği ile gerçek benliğinin tutarlılığı ruh sağlığını desteklemesi açısından önemlidir. Benliklerinin inşası noktasında babalarını aşağılama, beğenmeme, eleştirme, hatalı bulma eğilimlerine rağmen onların onayını alma çabalarının benlik karmaşasından kurtulmak için bu kısır döngüyü kırma isteklerinden kaynaklı olduğu düşünülebilir. Ancak bundan kurtulamıyor olma, bir anlamda "şiddet gösterilmeye mahkûm" bir ben algısına kapılmalarına ve bu benden utanç duymalarına onları sürüklüyor olabilir. Bu noktada kişinin kendini değerlendirmesi sonucunda ulaştığı benlik kavramının onaylanmasına bağlı bir beğeni durumu olan benlik saygısının eksik kaldığı düşünülebilir. Bireyin kendisi ile ilgili kurguladığı içsel gerçekliğin kaynağını sorgulayan nesne ilişkileri kuramının içselleştirme, özdeşim, içe alım ve içe atım kavramlarının bu duygunun açıklanmasında yol gösterici olabileceği düşünülebilir (Taymur ve Boratav, 2013). Gelişimin erken dönemlerinde kişi için önemli olan diğerleri ile kurulan iletişim, kişilik yapısının da temellerini oluşturmaktadır.

Benlik saygısı konusunda önemli kuramcılardan biri olan Cooley'e göre (1968) benlik saygısının oluşumu, kişinin içinde bulunduğu toplumsal ortamdan soyutlanarak düşünülemez. Türkiye'de yapılan bir meta analiz çalışmasında, yetkeci ve baskıcı ailelerden gelen çocukların olumsuz psikolojik özellikler ve davranışlar geliştirme riski taşıdıkları doğrulanmıştır (Sümer, Gündoğdu-Aktürk ve Helvacı, 2010). Bu araştırmada ise katılımcıların ifadeleri, baba şiddetinin kişinin kendisini değersiz hissetmesine ve yetersizlik duygularını pekiştirmesine sebep olduğunu göstermektedir. Kişinin kendisi ile ilgili babadan aldığı geri bildirimin, babanın onu yetersiz, eksik görüşü ile ilgili oluşu, kişinin bu benden utanma sebeplerinden birisi olarak kabul edilebilir. Bu duygu "yeterince iyi" olamamanın utancı olarak düşünülebilir. "Ben", kendi değerini hissedecek kadar gelişememektedir.

Anlatılan hususa kişinin yaşantısını anlatma, paylaşma veya yardım isteme konusundaki yetersizliğini de eklemek gerekir. Nitekim katılımcılar arasında ilk kez bu araştırmada yaşantısını paylaşanlar bulunmaktadır. Utanma duygusunu açıklarken

anlaşılamayacağını düşünme ve etiketlenme korkusunun da duyguya eşlik ettiği görülmektedir. Erükçü-Akbaş ve Karataş (2020), kadın cinayetleri sonrası geride kalan çocuklarla yaptıkları araştırmada da benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Mullender ve arkadaşları (2002) yaptıkları araştırmada, aile içi şiddete maruz kalan veya tanık olan çocuklarla çalışmışlar ve çocukların şiddet eylemi sürerken bu durumu yaşıtları dâhil kimseyle paylaşmadıklarını tespit etmişlerdir. Bu durumda yaşanan şiddet gerçeğinin gizlenecek olması göz önünde bulundurularak özellikle baba şiddetine ve aile içi şiddete maruz kalan kişilerin tespit edilmesine yönelik etkili yöntemlerin geliştirilmesinin ve gerekli önemlerin alınmasının gerektiği düşünülebilir.

Anlatıların bir ortak noktası da babaların kendi yetiştikleri çevrelerin yetersizliğidir. Bu babalar kendi ben değerlerini oluşturamadıkları, kendilerini gerçekleştiremedikleri ortamlarda yetişmiş gözükmektedir. Hatta katılımcıların babalarının bu durumlarını şiddet konusunda anlamlandırma çabası olarak cümleye döktükleri görülmüştür. Cater, 2007 yılında yaptığı araştırmada, çocukların babanın annelerine uyguladığı şiddeti nasıl anlamlandırdıklarına dair yaşları 8 ile 12 arasında değişen on çocukla çalışmıştır. Yaptığı araştırmada, şiddet uygulayan babanın davranışları çocuklar tarafından kabul edilemez, haksız ve olağan dışı olarak algılanmaktadır. Ancak Cater (2007), önemli bir konuya dikkat çekerek babanın şiddet davranışını normalleştirme ile babayı bir birey olarak normalleştirmenin ayrı ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Nitekim katılımcıların babaları, çocuklarının gelişimine müsaade etmeyen, engelleyen tutumlar sergilemekte ve çocuklarının benlik değerlerini zedeleyici geri bildirimlerde bulunmaktadırlar. Bu durumda babaların kendi değersizlik duygularını karşısındakilere yüklediği âdeta bu değersizliği yok etmek, cezalandırmak için şiddet uyguladığı düşünülebilir. Bu değersizliği yüklediği "ben" ise kendisi ile beraber babadan da utanç duymaktadır. Klein (2008), çocuğun temel ihtiyacının yakın ilişki olduğunu ve güven, sevilme, onaylanma, takdir görme duygularına karşılık aradığını belirtmektedir. Ayrıca bağlanma terimi, bebeklerle anne-babaları ya da bakım verenleri arasında kurulan, duygusal olarak olumlu ve yardım edici bir ilişkinin varlığını ifade eder (Tüzün ve Sayar, 2006). Bu durumda hatalı yansıtmaların benlik algısını şekillendirmedeki zararları kadar düşünülmesi gereken bir diğer soru işareti de babaların kendi yetersiz kişilik gelişimlerini, sergiledikleri şiddet yoluyla çocuklarına aktarıyor oluşlarıdır. Bu bağlamda düşünüldüğünde şiddet uygulayan babaya dair daha ayrıntılı araştırmalara gerek duyulmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Babanın çocuk üzerinde yarattığı aşağılama, küçük görme vb. hareketlerin kişide utanç yaratmış olması, çeşitli kişilik yapıları üzerinden daha sonraki araştırmalarda

incelenmesi gereken bir durumdur. Ayrıca babasından şiddet gördüğü halde aynı zamanda sevgi de gördüğünü ifade eden bireylerin yaşantıları, şiddetin kaynağının anne olduğu durumlar ya da her iki ebeveynden birlikte şiddet görme durumlarında utanç duygusunun niteliği, utanç duygusunun cinsiyete bağlı olarak farklılıkları ve beraberinde eşlik etme ihtimali olan duygular da başka araştırmalarda incelenmelidir. Aynı şekilde annenin baba şiddeti karşısında boşanma kararı vermiş olması gibi bir durumda utanç duygusunun seyri üzerindeki etkisinin ne olacağı da araştırılmalıdır.

Araştırmanın sınırlılıkları açısından bu araştırma, baba şiddetine maruz kalarak büyümüş dört kadın katılımcı ile yürütülmüştür. Araştırılan konu çok hassas bir konudur ve şiddet yaşantısından söz etmek katılımcılar açısından yeniden travmatizasyon riski taşıdığından psikodrama grup oturumlarına katılıyor olmak şartı aranmış ve bu durum katılımcı sayısının titizlikle belirlenmesini gerekli kılmıştır. Sonuç olarak katılımcıların babalarının yaptıklarını ve uyguladıkları şiddeti anlatma konusunda ilerleyen yaşlarına rağmen zorlandıkları görülmektedir. Benlik oluşumu, yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Baba şiddetine maruz kalan bireylerin ileri yaşlarda bile olsalar yaşantılarını paylaşabilmeleri, duygularını boşaltabilmeleri ve derinde sürmekte olan utanç duygularını anlamlandırabilmelerine yönelik yapılacak her türlü çalışmanın benlik oluşumlarını dolayısıyla ruh sağlıklarını destekleyebileceği düşünülebilir. Nitekim Anderson ve Bang (2012) yaptıkları çalışmada, çocukluk yaşantıları boyunca aile içi şiddete maruz kalmış 68 kadınla çalışmışlar ve bu yaşantılara rağmen kendilerini iyileştirebildikleri faktörler olduğunu tespit etmişlerdir.

insan & toplum
the journal of humanity and society
Extended Abstract

The Turmoil of Self-Embarrassment Due to Patriarchal Violence

Simel Parlak
Azize Nilgün Canel

Purpose and Significance

The research results confirm that mothers and children exposed to domestic violence show symptoms of post-traumatic stress disorder. In addition, depression has been revealed to be directly related to feelings of guilt and shame (Carlson, 2004). Studies on adults generally consist of men who use violence against their spouses and women who are exposed to domestic violence. However, these examples often do not reflect the experiences of adults who have were exposed to violence in childhood (Anderson & Bang, 2012). In order to determine all aspects of the psychosocial effects of the process, the effects of violence on adults need to be examined.

In this respect, getting information about how adult women make sense of the violence they experienced at the hands of their father in their childhood can be a guide for studies working to prevent the transmission of intergenerational violence.

This study attempts to reveal the perceptions of shame toward violence from women who'd been subjected to violence at the hands of their fathers during childhood.

Assoc. Prof., İstanbul Sabahattin Zaim University. simelparlak@gmail.com
Assoc. Prof., Marmara University. azize.canel@gmail.com

https://orcid.org/0000-0002-8651-2693
https://orcid.org/0000-0003-1235-1716

© İlmi Etüdler Derneği
DOI: 10.12658/M0658
insan & toplum, 2021.
insanvetoplum.org

Received: 31.12.2020
Revision: 22.11.2021
Accepted: 12.12.2021
Online First: 05.01.2022

Method

The research uses the interpretive phenomenological research design, a phenomenological approach. The study group consists of four people selected using criterion sampling. The criteria have been determined as follows: being subjected to violence at the hands of one's father during childhood, having witnessed such violence, having been married to and having a child with one who commits such violence and participating to the post-study psychodrama group. Semi-structured interviews were conducted with the participants, and the interviews lasted on average 60 minutes. Demographic information was obtained at the start of the interviews regarding age, education level, employment status, occupation, marital status, number of children, and number of siblings, after which the semi-structured interview began.

Examples of the interview questions used in the research are as follows: "Did you ever experience domestic violence while growing up?", "Have you ever witnessed violence, "Have you ever shared what you've experienced with anyone?", "Why did have you refrained from sharing this with anyone?". "How did the violence from your father affect your thoughts toward him?", "How did having such a father affect you?", and "How did realizing that others around not having a father like yours affect you?" The research recorded and transcribed all the interviews. The stages of interpretive phenomenological analysis were followed while analyzing the data.

Results

The themes obtained as a result of the interviews with women who'd witnessed or experienced violence at the hands of their fathers during childhood are as follows: (1) reactions toward the father who committed violence during their childhood and (2) Shame about sharing the experience of violence. The main theme of reactions toward the father who applied violence during their childhood is formed of the following sub-themes: wishing their father dead, trying to make sense of the violence, desire to be appreciated by the abusive father, basic feelings towards the father (e.g., fear, hatred, and anger), effects on the perceptions toward fathers (Do all fathers commit violence?), and perceptions toward non-violent fathers.

The participants were seen to have questioned the reason for the violence they experienced. They feel they did not deserve the violence they experienced, and they feel angry. They reported being jealous of their friends whose fathers did not use violence and reported dreaming of a having a non-violent father.

The main theme of shame about sharing their experience with violence is composed of the sub-themes of anxiety about being considered worthless, anxiety

about exclusion, a sense of worthlessness, and avoiding sharing the violence they experienced. The participants were identified to have avoidance behaviors regarding sharing violence in their adulthood and childhood. Participants who are embarrassed to share their experiences of violence feel worried that they will be excluded, that they will not be accepted by their social surroundings, and that they also think people pity them.

Conclusion

When carefully examining all the narratives, some common characteristics are seen to occur in women who've been subjected to or witnessed violence at the hands of their fathers during childhood. For example, the participants' narratives in the study show that they had unwanted and shameful father images in their minds. Their fathers are understood to have had inadequate attitudes toward life and to not know what to do. The fathers were also reported to have been brought up with dismissive family attitudes. Participants grew up with a tendency to hide their father's violent behavior; nevertheless, they still desired to be appreciated by the abusive father.

A father's attitudes such as humiliating and belittling the child resulted in shame, and this situation should be examined in later research through various personality structures. In addition, other studies should examine the shame individuals feel who grew up with a violent mother or who had been exposed to violence from both parents. In addition, how feelings of shame might change in the event of a mother divorcing her abusive spouse should also be investigated.

In terms of the study's limitations, the study is limited to four participants. In addition, the study took into account the danger of traumatizing the participants. For this reason, each participant was included in the psychodrama group. For this reason, the number of participants was limited to four people. The participants had difficulty explaining their fathers' violence toward them despite all the years that had passed.

This study has importance for therapy processes to be carried out with people who've been subjected to paternal violence for helping them make sense of their experiences.

Kaynakça | References

Akhtar, S. (2014). *Sources of suffering: Fear, greed, guilt, deception, betrayal, and revenge*. Karnac Books.

Algan, G. & Kaya, S. Ö. (2012). Kadına karşı evlilik içi şiddetin çocuğa yansıması ve çocuğun şiddetten korunma hakkı. *Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde (ss. 678-689). 27-28 Nisan 2012, Ankara.

Anderson, K. M. & Bang, E. J. (2012). Assessing PTSD and resilience for females who during childhood were exposed to domestic violence. *Child & Family Social Work, 17*(1), 55-65.

Anderson, K. M. & Danis, F. S. (2006). Adult daughters of battered women: Resistance and resilience in the face of danger. *Affilia, 21*(4), 419-432.

Beck, G. J., McNiff, J., Clapp, J. D., Olsen, S. A., Avery, M. L., & Hagewood Houstan, J. (2011) Exploring negative emotion in women experiencing intimate partner violence: Shame, guilt, and PTSD. *Behavior Therapy, 42*(4), 740-750.

Cater, Å. K. (2007). Children's meaning-conciliation of their fathers' violence related to fathers and violence in general. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention, 8*(1), 41-55.

Chemtob, C. & Carlson, J. (2004). Psychological effects of domestic violence on children and their mothers. *International Journal of Stress Management, 11*(3), 209-226.

Cooley, H. C. (1968). *The self in social interaction: On the meaning of 'I'. The self in social interaction.* John Wiley and Sons, Inc. 90.

Creswell, W. J. (2015). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni.* M. Bütün & S. B. Demir (Ed.). M. Aydın (Çev.). Pegem

Dursun, E. (2018). Çocukluk çağında aile içerisinde şiddete maruz kalmış bireylerde özgüven ve öfke kontrol durumlarının incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi.

Eatough, V. & Smith, J. A. (2017). Interpretative Phenomenological Analysis. Willig, C., & Rogers, W. S. (Eds.). *The SAGE handbook of qualitative research in psychology*. Sage.

Erikson, E. H. (1950). *Childhood and society*. W. W. Norton.

Erükçü-Akbaş, G. ve Karataş, K. (2020). Kadın cinayetleri sonrası geride kalan çocuklar ve bakım veren kardeşlerin baş etme stratejileri. *Toplum Sosyal Hizmet, 31*(1), 152-173.

Fairbairn, R. (1952). *Psychoanalytical studies of the personality*. Tavistock.

Herman, J. L. (1997). *Trauma and recovery.* Basic Books.

Klein, M. (2008). *Sevgi suçluluk ve onarım*. A. A. Köşkdere (Çev.). Kanat.

Kurst-Swanger, K. ve Petcosky, J. L. (2003). *Violence in the home: Multidisciplinary perspectives.* Oxford University Press.

La Ferle, C., Muralidharan, S., & Kim, E. (2019). Using guilt and shame appeals from an eastern perspective to promote bystander intervention: a study of mitigating domestic violence in India. *Journal of Advertising, 48*(5), 555-568.

Lewis, H. B. (1971). *Shame and guilt in neurosis*. International Universities Press.

Lök, N., Başoğul, C. & Öncel, S. (2016). Aile içi şiddetin çocuk üzerindeki etkileri ve psikososyal desteğin önemi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, *8*(2), 155-161.

Maker, A. H., Kemmelmeier, M. & Peterson, C. (1998). Long-term psychological consequences in women of witnessing parental physical conflict and experiencing abuse in childhood. *Journal of Interpersonal Violence*, *13*(5), 574-589.

McKenry, P. C., Julian, T. W. & Gavazzi, S. M. (1995). Toward a biopsychosocial model of domestic violence. *Journal of Marriage and the Family, 57*(2), 307-320.

Mills, E. & Kellington, S. (2012). Using group art therapy to address the shame and silencing surrounding children's experiences of witnessing domestic violence. *International Journal of Art Therapy Kellington*, *17*(1), 3-12.

Mitchell, C. & Magdalena, V. (2009). Explanatory frameworks of intimate partner violence. D. Anglin & C. Mitchell (Ed.). *Intimate partner violence a health-based perspective* içinde. Oxford University Press.

Mullender, A., Hague, G., Imam, U., Kelly, L. & Mellos, E. (2002). *Children's perspectives on domestic violence*. Sage Publications.

Nicholson, H. (2009) Dramatising family violence: the domestic politics of shame and blame, *The Journal of Applied Theatre and Performance, 14*(4), 561-582.

Okutan, N. (2007). *Kadına yönelik aile içi şiddet-Van'da, kadınların şiddet deneyimleri, şiddeti doğuran koşullar ve baş etme biçimleri, şiddetin kadın sağlığına etkileri.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi.

Parman, T. (2012). *Ergenlik ya da merhaba hüzün.* Bağlam.

Peled, E. (1998). The experience of living with violence for preadolescent children of battered women. *Youth & Society, 29*(4), 395-430.

Pines, M. (2008). Minding the gap: Commentary on the body of shame in the circle of the group. *Group Analysis*, *41*(2), 180-181.

Saldana, J. (2013). *The coding manual for qualitative researchers*. Sage.

Sart, G. (2015). Yorumlayıcı fenomenolojik analiz. F. N. Seggie & Y. Bayyurt (Ed.). *Nitel araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları* içinde (ss. 70-80). Anı.

Smith, J. A. & Osborn, M. (2003). Interpretative phenomenological analysis. J. A. Smith (Ed.). *Qualitative psychology. A practical guide to research methods* içinde (ss. 51-80). Sage.

Smolen, A. (2016). Shame in childhood. S. Akhtar (Ed.). *Shame: Developmental, cultural, and clinical realms* içinde. Karnac Books.

Sümer, N., Gündoğdu-Aktürk, E. & Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye'de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, *13*(25), 42-59.

Tangney, J. P. (1991). Moral affect: The good, the bad and the ugly. *Journal of Personality and Social Psychology*, *61*, 598-607.

Taymur, İ. & Boratav, R. C. (2013). İçselleştirme, içealım, içeatım ve özdeşim. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 5*(3), 330-342.

Tüzün, O. & Sayar, K. (2006). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. *Düşünen Adam, 19*(1), 24-39.

Weil, J. M., & Lee, H. H. (2004). Cultural considerations in understanding family violence among Asian American Pacific Islander families. *Journal of Community Health Nursing, 21*(4), 217-227.

Yıldırım, H. & Şimşek, A. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (8. Baskı). Seçkin.

Zara-Page, A. & İnce, M. (2008). Aile içi şiddet konusunda bir derleme. *Türk Psikoloji Yazıları, 11*(22), 81-94.